

ВУЧОНЫЯ БЕЛАРУСІ**Памяці Аляксандра Сцяпанавіча Вечара**

(Да 110-годдзя з дня нараджэння)

У гэтым годзе мы адзначаем 110 гадоў з дня нараджэння акадэміка АН БССР, доктара біялагічных навук, прафесара, заслужанага дзеяча навукі і тэхнікі БССР Аляксандра Сцяпанавіча Вечара.

А. С. Вечар пачаў сваю навуковую дзейнасць у 1930 г. Працаваў выкладчыкам Гарадоцкага тэхнікума механізацыі сельскай гаспадаркі на Віцебшчыне, у Камітэце па хімізацыі народнай гаспадаркі пры Дзяржплане БССР, кіраўніком плодгагародніннай лабараторыі НДІ харчовай прамысловасці БССР, загадчыкам кафедры захавання і перапрацоўкі пладоў і гародніны Кубанскага сельскагаспадарчага інстытута, затым Інстытута харчовай прамысловасці. Пасля абароны доктарскай дысертацыі ў 1950 г. загадваў кафедрай фізічнай і калоднай хіміі Краснадарскага інстытута харчовай прамысловасці. У 1958 г. па конкурсе быў абраны загадчыкам лабараторыі біяхіміі раслін Істытута біялогіі АН БССР (цяпер Інстытут эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча).

Акадэмік АН БССР А. С. Вечар – буйны вучоны ў галіне біяхіміі раслін і тэхнічнай біяхіміі, ініцыятар развіцця ў АН БССР і рэспубліцы новага навуковага напрамку – малекулярнай біялогіі.

А. С. Вечар – аўтар асноватворных даследаванняў спецыфічных субклетачных структур расліннай клеткі – пластыд, якія абагулены ў манаграфіі «Пластыды раслін, іх якасці, састаў і будова». Ім даследаваліся нуклеінавыя кіслоты вышэйшых раслін, многія класы біялагічна актыўных рэчываў, у тым ліку бялкоў і пластахінонаў. Неабходна падкрэсліць, што вызначэнне ДНК у пластыдах і ўказанне ў сувязі з гэтым на наяўнасць у іх самастойнай бялоксінтэзуючай сістэмы мелі вялікую агульнабіялагічную значнасць і навуковую навізну. Значны ўклад унесены ў даследаванне біяхімічных працэсаў у прарастаючым і паспяваючым насенні раслін, а таксама малекулярных механізмаў іх рэгуляцыі.

А. С. Вечарам з супрацоўнікамі прапанаваны шматлікія тэхналагічныя прыёмы і тэхналогіі перапрацоўкі расліннай сыравіны, абароненыя 20 аўтарскімі пасведчаннямі, большасць з якіх былі ўкаранены ў народную гаспадарку. Аляксандр Сцяпанавіч прыняў актыўны ўдзел у арганізацыі першага ў СССР доследна-прамысловага завода па выпуску караціну, распрацаваў для вытворчасці тэхналогію атрымання вітаміну В₂ шляхам мікрабіялагічнага сінтэзу. Па ініцыятыве і пад непасрэдным кіраўніцтвам А. С. Вечара выкананы каштоўныя даследаванні па біяхіміі і тэхналогіі пладова-ягаднага вінаробства з мэтай больш рацыянальнага выкарастання ўраджаяў яблык і пашырэння асартыменту натуральных і ігрыстых він на аснове зброжаных яблчных сокаў. Па рэзультатах гэтых даследаванняў выйшлі ў свет кнігі «Вытворчасць слабаалкагольных яблчных напіткаў і він», «Хімія і тэхналогія яблчных сідраў і він», «Сідры і яблчныя ігрыстыя він» і шматлікія артыкулы.

Пад кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле А. С. Вечара праведзены вычарпальныя даследаванні ў вобласці прыватнай біяхіміі раслін, выкладзеныя ў кнігах «Прамысловыя сарты яблык БССР», «Дзікарослыя плады і ягады БССР». Асобае месца займаюць шырокавядомыя

даследаванні па біяхіміі бульбы: серыя артыкулаў і кнігі «Фізіялогія і біяхімія бульбы» (1973, 1977, 1979), выдадзеныя на рускай, польскай і беларускай мовах (у сааўтарстве с М. М. Ганчарыкам).

Вядомы беларускі біяхімік А. С. Вечар – аўтар больш за 500 навуковых прац, 15 з якіх – манаграфічныя, удзельнік многіх навуковых канферэнцый, сімпозіумаў, у тым ліку міжнародных (у Чэхаславакіі, Польшчы, Балгарыі, Японіі). А. С. Вечар уражваў глыбокім веданнем аналітычнай і лабараторнай работы, арганізацыі навуковай працы, быў выдатным педагогам. Ім падрыхтавана 34 кандыдаты навук, тры яго вучні абаранілі доктарскія дысертацыі.

Увесь гэты час А. С. Вечар не пакідаў літаратурнай дзейнасці. У 1930-я гады ён быў членам літаратурнага аб'яднання «Маладняк», уваходзіў у БелАПП (Беларуская асацыяцыя пралетарскіх пісьменнікаў) і ўжо ў 1930 г. выдаў зборнік вершаў «Кола дзён». З-пад яго пяра выйшлі самабытныя паэтычныя творы, сабраныя ў 1978 г. у зборнік вершаў «Зварот да слова». Аляксандр Сцяпанавіч быў членам Саюза пісьменнікаў СССР.

А. С. Вечар шмат сіл аддаваў навукова-грамадскай дзейнасці. Доўгі час ён займаў пасаду старшыні Беларускага біяхімічнага таварыства, быў членам навуковых саветаў па праблемах «Фізіялогія і біяхімія раслінаў» і «Фотасінтэз і фотабіялогія», каардынатарам па комплекснай праграме «Біямалекула», намеснікам рэдактара часопіса «Весці АН БССР», серыя біялагічных навук, членам спецыялізаванага савета па абароне доктарскіх дысертацый пры Інстытуце эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча АН БССР, членам рэдакцыйнага савета Беларускай энцыклапедыі, рэгулярна выступаў з лекцыямі перад шырокай аўдыторыяй.

А. С. Вечар узнагароджаны ордэнам і 5 медалямі, 4 ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР. У 1975 г. А. С. Вечару прысвоена ганаровае званне заслужанага дзеяча навукі і тэхнікі Беларускай ССР.

Аляксандр Сцяпанавіч аставіў пасля сабе выдатную школу біяхімікаў раслін, якая працягвае рэалізацыю яго творчых задумаў і планаў.

У. М. Раішэнікаў, У. У. Ціток, А. У. Спірыдовіч, А. Г. Шутава